

кого договору. Фінансування повинні здійснювати обласні Ради народних депутатів за рахунок коштів, одержаних від підприємств та господарств за користування природними ресурсами, штрафів за порушення природоохоронних норм, оплати незалежної екологічної експертизи нових проектів та ін.

Головною структурною одиницею кадастру тваринного світу повинна стати інформація про окремі види. Її обсяг та форма зберігання можуть бути різними, але повинна забезпечуватись порівнянність даних по регіонах та можливість їх об'єднання в єдиний державний кадастр. Цьому сприятиме впровадження єдиних методик збирання та розподілу матеріалу по розділах кадастру.

Встановлення обмежень у користуванні тваринним світом

Основними юридичними документами, що регулюють користування тваринним світом, є уже згадуваний Закон "Про охорону і використання тваринного світу", прийнятий у 1981 р. Крім нього, діють чимало так званих підзаконних актів. Окремі норми, що регулюють охорону та використання тваринного світу, містяться у земельному, водному, лісовому та інших видах законодавства.

Охорона та використання тваринного світу забезпечуються встановленням обов'язкових правил збереження диких тварин і умов їх існування у природних умовах; закріпленням заборонних заходів, які запобігають знищенню тварин і зазначених умов; виконанням Радами народних депутатів, міністерствами, державними комітетами, відомствами, підприємствами, установами, організаціями і громадянами заходів охорони тваринного світу; організацією державного контролю в цій галузі; відповідальністю за порушення правил.

Основні вимоги щодо охорони і використання тваринного світу закріплені в Законі: збереження видової різноманітності тварин у стані природної свободи; охорона середовища, в якому живуть тварини, умов розмноження та шляхів їх міграції; збереження цілісності природних угруповань тварин; науково обгрунтоване, раціональне використання і

відтворення тваринного світу; регулювання чисельності тварин з метою охорони здоров'я населення і запобігання шкоді народному господарству.

Законодавство встановлює коло користувачів, види і умови використання тваринного світу: полювання, рибальство; добування тварин, що не є об'єктами полювання і рибальства; користування тваринним світом з науковою, культурно-освітньою, виховною та естетичною метою; використання корисних властивостей життєдіяльності тварин-грунтоутворювачів, природних санітарів середовища; використання тварин для одержання продуктів їх життєдіяльності.

Строки здійснення окремих видів користування тваринним світом встановлюються в порядку, визначеному законодавством.

Користування тваринним світом здійснюється безплатно. Законодавством можуть встановлюватися випадки і порядок користування тваринним світом за плату.

У Законі визначено права і обов'язки користувачів тваринного світу.

Підприємства, установи, організації і громадяни мають право здійснювати тільки ті види користування тваринним світом, які їм дозволені. Їхні права можуть бути обмежені в державних інтересах або в інтересах інших користувачів.

Користувачі зобов'язані дотримуватись встановлених правил, норм і строків користування тваринним світом, застосовуючи способи, які не допускають порушення цілісності природних угруповань і забезпечують збереження тварин, не наданих у користування; не допускати порушення середовища, в якому живуть тварини; проводити облік чисельності і стану використовуваних тварин, а також стану середовища, в якому вони живуть; здійснювати комплексні заходи, спрямовані на відтворення тваринного світу; надавати допомогу державним та іншим органам, які контролюють охорону і використання тваринного світу.

Закон про охорону та використання тваринного світу передбачає також визначення правил і норм охорони, раціонального використання та відтворення тваринного світу; встановлення заборон і обмежень у користуванні тваринним світом; охорону від самовільного користування та інших порушень порядку користування цим об'єктом; охорону сере-

довища, в якому живуть дикі тварини, умов розмноження і шляхів міграції; запобігання загибелі тварин при здійсненні виробничих процесів та інші заходи і вимоги щодо охорони тваринного світу.

Землекористувачі зобов'язані попереджувати загибель тварин при проведенні сільськогосподарських робіт, застосуванні засобів захисту рослин, стимуляторів їх росту, мінеральних добрив та інших препаратів. Забороняється заповнення і створення громадянами зоологічних колекцій.

В інтересах охорони тваринного світу права земле-, лісо- і водокористувачів, а також користувачів надрами можуть бути обмежені, на них можуть бути покладені відповідні обов'язки в порядку, встановленому законодавством.

Для забезпечення охорони і раціонального використання тваринного світу здійснюється державний облік тварин та їх використання і ведеться державний кадастр тваринного світу, який містить сукупність відомостей про географічне поширення видів тварин, їх чисельність, необхідні їм угіддя, характеристики сучасного господарського використання тварин та інші необхідні дані.

Якщо міжнародним договором встановлено інші правила порівняно з тими, що містяться у вітчизняному законодавстві про охорону і використання тваринного світу, то застосовуються правила міжнародного договору. Такий самий порядок застосовується й щодо законодавства про охорону і використання тваринного світу окремого регіону.

Полювання і рибальство — основні види користування тваринним світом.

Закон про охорону і використання тваринного світу не дає визначення полювання і рибальства, а також державного мисливського і державного рибальського фонду. Зокрема, зазначено, що промислове добування диких звірів і птахів, а також любительське і спортивне полювання здійснюються в установленому порядку.

Українське законодавство визначає полювання як добування звірів і птахів, що знаходяться в стані природної свободи.

Об'єктом полювання є державний мисливський фонд, тобто дикі звірі і птахи, що живуть на території України в стані природної свободи, а також випущені в мисливські угіддя з метою розмноження.

Полювання здійснюється в мисливських угіддях, якими вважаються всі земельні і лісові площі та водні простори, що є місцем перебування диких звірів і птахів.

Усі мисливські угіддя поділяються на: а) угіддя, закріплені за державою, кооперативними та громадськими організаціями з метою створення на них приписних мисливських господарств; б) державні мисливські, лісомисливські державні розплідники мисливських звірів і птахів, що організуються з дозволу Верховної Ради України; в) місцеві мисливські заказники, на території яких забороняється полювання (в заказниках обласного значення — на строк не менше 3 років, у заказниках районного значення — на строк не менше 1 року з часу їх організації). Мисливські заказники обласного і районного значення створюються за рішенням відповідних органів місцевої влади.

Якщо в мисливських угіддях зменшується поголів'я мисливських звірів і птахів, то для відновлення мисливської фауни за рішенням органів місцевої влади на певній території може бути заборонено полювання на строк від 1 до 3 років.

Основною формою організації мисливського господарства є закріплення (приписка) мисливських угідь за державними, кооперативними і громадськими організаціями, яке здійснюється на строк не менше 10 років органами місцевої влади, обласних управлінь лісового господарства і лісозаготівель або обласних державних інспекцій лісів на клопотання відповідних організацій. Закріплення мисливських угідь оформляється договором між організацією-користувачем та обласним управлінням лісового господарства і лісозаготівель або обласною державною інспекцією лісів.

Законодавство визнає мисливське господарство галуззю народного господарства, яке має своїм завданням охорону, розмноження та добування диких звірів і птахів, а також всемірний розвиток мисливського спорту.

Залежно від того, яку мету переслідує мисливець, розрізняють такі види полювання: промислове, спортивне і любительське та наукове.

Промислове полювання — добування диких тварин з метою одержання в значних кількостях матеріальних цінностей

(хутро, м'ясо, шкури та ін.), передбачених планами заготівлі мисливської продукції.

Спортивне і любительське полювання — розумне задоволення особистих фізичних і моральних потреб людини (тренування витривалості, спостереження за життям навколишньої природи, зміцнення здоров'я, задоволення здорового мисливського азарту тощо). Кількість добутої продукції тут не має значення і всіляко обмежується.

Наукове полювання здійснюється з пізнавальною і дослідницькою метою.

Для правильного ведення мисливського господарства встановлюється ряд обмежень і заборон. Право полювання належить тільки громадянам. Підприємства, установи і організації таким правом не користуються, хоч вони можуть бути юридичними членами товариства мисливців і рибалок.

Перебування в межах мисливських угідь поза шляхами загального користування з мисливськими собаками, рушницями, пастками та іншими знаряддями добування звірів і птахів дорівнюється до полювання.

За статутом Українського товариства мисливців і рибалок його членами можуть бути громадяни, які досягли віку 18 років, бажаять займатися мисливським і рибальським спортом, пройшли річний кандидатський строк без права полювання і придбання мисливської зброї та боєприпасів. Прийом у кандидати і члени товариства здійснюється тільки при забезпеченні встановленої на одного мисливця норми закріплених мисливських угідь. Посвідченням на право полювання є мисливський квиток з відмітками про мисливську зброю, здачу іспитів з мисливського мінімуму, сплату державного грошового збору і членських внесків за поточний рік, а також відстрілочна картка, що видається адміністрацією мисливського господарства (угіддя) за місцем полювання.

Більшість порушень правил полювання кваліфікується як браконьєрство: полювання без мисливського квитка або з недійсним (простроченим, без відмітки про сплату державного грошового збору та членських внесків) мисливським квитком чи квитком іншого мисливця, без відстрілочної картки, виданої адміністрацією мисливського господарства за місцем полювання, у заборонені строки, в заборонених місцях, на заборонених для добування звірів і птахів, із за-

стосуванням загально небезпечних або винищувальних знарядь і засобів полювання, з мисливськими рушницями, які належать іншим особам, а також організаціям, установам та підприємствам, з порушенням порядку і правил полювання, встановлених для території, на якій проводиться полювання, з порушенням правил ліцензійного відстрілу тощо.

На території України дозволяється індивідуальне полювання, групове при кількості мисливців не більш як 5 осіб, обласне з нагоничами під керівництвом розпорядника, який призначається мисливською організацією, при кількості мисливців не більш як 10 осіб.

Відстріл диких кабанів, ведмедів, оленів, лосів, козуль може здійснюватися лише за платними ліцензіями.

Продаж продукції полювання на ринках забороняється. Здобуте хутро та шкури диких тварин повинні бути здані заготівельним організаціям. Перната дичина, м'ясо зайців, козуль (самців) і диких свиней здобувається лише для власного споживання або здається заготівельним і торговельним організаціям за закупівельними цінами.

Продукцією незаконного полювання визнається хутро, шкура, м'ясо та інша продукція, добута недозволеними способами, у забороненій для полювання час або в заборонених місцях; вся продукція полювання, добута в будь-який час особами, які не мають мисливського квитка; хутро, шкура та м'ясо диких тварин, заборонених для добування або добутих понад встановлені норми.

Законодавство регулює також охорону і використання рибних запасів, до яких належать риби та інші види тварин і рослин, що живуть у водоймах: ракоподібні, молюски, деякі види водоростей, які мають промислове значення.

Охороні підлягають також морські ссавці (кити, калани, моржі, тюлені та ін.), які, однак, до рибних запасів не належать. Виловлена в рибогосподарських водоймах риба виключається із складу рибних запасів і вважається продукцією рибальства.

Водний кодекс України передбачає при розміщенні, проектуванні, будівництві і введенні в експлуатацію промислових та інших об'єктів на рибогосподарських водоймах здійснення заходів, що забезпечують охорону риби, інших водних тварин та умови для їх відтворення.

При експлуатації гідротехнічних та інших споруд на рибогосподарських водоймах необхідно своєчасно здійснювати заходи, що забезпечують охорону рибних запасів і умови їх відтворення.

Положення про охорону рибних запасів і регулювання рибальства у водоймах забороняє скидати в рибогосподарські водойми неочищені і незнешкоджені стічні води та інші шкідливі для риби відходи; проводити без погодження з органами рибоохорони обвалування ділянок, що є місцем нересту риби; влаштовувати завали і перегороджувати річки, протоки, канали. Забороняється використовувати для сплаву річки, що є місцем нересту риби; скидати в рибогосподарські райони щепу, кору, тирсу та інші відходи, що утворюються при розробці деревини або зимовій підготовці до сплаву лісу; здійснювати у рибогосподарських водоймах без дозволу органів рибоохорони вибухові роботи; займати знаряддями лову понад 2/3 ширини річки або протоки; скидати ґрунт, вибраний для днопоглиблювальних і дноочищувальних робіт у місцях нерестування і зимувальних рибних ям; замочувати в рибогосподарських водоймах льон, коноплю, шкіри та ін.; вести без погодження з органами рибоохорони заготівлю водної рослинності у заборонених для рибальства зонах.

Забороняється перевищувати ліміти (максимально допустимі норми) на вилов риби, а також лов, приймання, обробка і зберігання риби менше встановлених промислових розмірів.

Правила рибальства, що приймаються по кожному регіону або басейну, визначають заборонені для лову місця і строки, а також види риб, добування яких заборонене на певний строк чи постійно.

Забороняється рибальство поблизу гребель, шлюзів і мостів на відстані ближче як 500 м; застосування знарядь лову з вічками нижче розмірів, передбачених правилами рибальства; добування риби винищувальними способами і знаряддями (вибухівкою, отрутами, вогнепальною зброєю, електрострумом, "драчами", острогою тощо).

Спортивний і любительський лов може здійснюватися громадянами безплатно або за плату; лов цінної риби — за ліцензіями органів рибоохорони. Обмежуються кількість гачків на рибалку, лов з човнів, загальна маса виловленої риби тощо.

Положення і правила рибальства забороняють продаж приватними особами риби цінних видів, за незаконний вилов і знищення якої передбачається стягнення з громадян заподіяної ними шкоди, а також ікри її іншої продукції з риби цих видів.

Державний контроль за охороною і використанням тваринного світу, як визначено в Законі України про охорону і використання тваринного світу, має своїм завданням забезпечити виконання обов'язків щодо охорони тваринного світу, додержання встановленого порядку користування ними та інших правил.

Державний контроль у цій галузі на своїй території здійснюється Радами народних депутатів, а також спеціально уповноваженими на те державними органами, що охороняють і регулюють використання тваринного світу, а саме: Міністерством лісового господарства та Міністерством охорони навколишнього природного середовища України.

Ці спеціально уповноважені органи перевіряють дотримання правил, норм, строків та інших вимог щодо охорони і використання тваринного світу; встановленого порядку державного обліку тварин та їх використання і ведення кадастрів; правильність та своєчасність розробки та здійснення заходів по збереженню середовища, умов розмноження та шляхів міграції тварин.

Органам державного контролю надано право припиняти самовільне користування тваринним світом або користування, здійснюване з порушенням встановлених правил, норм, строків та інших вимог щодо охорони і використання тваринного світу; давати обов'язкові вказівки про усунення порушень у зазначеній галузі; зупиняти роботи, при проведенні яких систематично порушуються правила, норми та інші вимоги по охороні та використанню тваринного світу, середовища, умов розмноження та шляхів міграції тварин, до усунення порушень; притягати в установленому порядку порушників до відповідальності або направляти матеріали про правопорушення до відповідальних органів.

Відомчий контроль за охороною і використанням тваринного світу здійснюється органами, у віданні яких знаходяться підприємства, установи і організації, що користуються об'єктами тваринного світу.